

Қорақалпоқ совет адабиёти ва санъати гуллаб-яшнамоқда

Қорақалпоқ совет адабиётига кўриқ

1956 йил Қорақалпоқ совет адабиёти учун баърали ижод йили бўлди. Партия XX съезидининг тарихий қарорлари билан қуролланган барча совет ёзувчилари сингари қорақалпоқ ёзувчилари ҳам ўз ижодларида катта бурлиш ясадилар, халқ ҳаётига чуқуროқ кириб бориб, уни атофича тасвирлаш бошладилар. Республикаси пойтахти Тошкент шаҳрида қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадасини ўтказиш ҳақидаги қарор муносабати билан ёзувчилар олдида масъулият ва аниқлалар қўйилди. Қорақалпоқ ёзувчилари декадада пухта тайёргарлик кўриб, ўтган йили проза, поэзия, драматургия ва адабий танқидчилик соҳасида бир қанча йirik асарлар яратдилар.

Қорақалпоқ ёзувчилари ўзларининг байрам — декадага тайёргарлик кунларида янги асарлар устида ишлаш билан бир қаторда, ўзларининг аввал яратган асарларини қайта кўриб чиқдилар.

Қорақалпоғистон АССР Давлат нашриёти декадага бағишлаб, ёзувчиларнинг қорақалпоқ ва рус тилида 30 га яқин китобини босиб чиқарди. Бу тўпламдан икки тоғдан қорақалпоқ ёзувчилари А. Довиллов, И. Оймиრაев, Х. Сейтов, Н. Жапақов, А. Бегимов, Б. Қаниязаров, М. Қосимова, Х. Туримбетова, Қ. Дусанов, И. Юсупов, Қ. Ташенов, Х. Тожмуратовларнинг повест, поэма, ҳикоя, очерк ва шеърлари бор. «Қорақалпоқ поэзиясининг ан-

Қорақалпоқ санъати ва адабиёти декадаси қатнашчиларидан бир гуруҳаси. Суратда: биринчи қаторда Ж. Ташенов (ёзувчи), М. Матназаров (Қорақалпоғистон АССР Маданият ва санъат вазирлиги), И. Сағитов, Т. Нахимов, Ж. Сейтазаров (ёзувчилар), Т. Адамбоева (музикашунос), К. Матёкубова (Қорақалпоғистон АССР да хизмат кўрсатган артистка). Иккинчи қаторда: У. Хўжалиев (ёзувчи), М. Нурмухамедов (адабиётшунос-танқидчи), Х. Тожмуратов, Й. Оймиრაев (ёзувчилар). В. Салов фотоси.

Қорақалпоқ ёзувчиларининг кўпгина асарлари ўзбекистон АССР Давлат нашриёти ва Қорақалпоғистон АССР Давлат нашриёти томонидан рус тилида босиб чиқарилди. Декада кунларида театрларда, концерт залларида бериладиган спектакллар ва концертлардан ташқари, ўзбекистон совет ёзувчилари союзиде қорақалпоқ ёзувчиларининг асарлари кенг муҳокама қилинди.

Қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадаси қорақалпоқ маданиятининг бундан кейинги ривожланишига ва юксалишига катта ёрдам беради.

Қардошлиқнинг илҳомбахш кучи

Қорақалпоқ санъаткорларини ўйлаганида узоқ вақт бирга ишлаган, улар билан ижодий ҳамкорлик қилган қардош ҳамкасбларимиз кўз олдимида келади. Қорақалпоқ санъати ҳали ёш бўлса ҳам, уларнинг талантли санъаткорлари ҳақида кўп нарсаларни айтиш мумкин.

Қорақалпоқ халқининг жазибдор куйлари, хушқадрақ ашуларини, шўх ёшларини янги қалбни мафтун этмасдан қўймайди.

Қорақалпоғистонда мени ана шу куй, ана шу ашуда ва ана шу ўйин мафтун этди. Дўстларимизнинг музикасини эшитиш билан қаноатланиб қололмадим, уларни ўрганишга, қорақалпоқ халқ куйлари асосида янги асарлар яратишга ҳадроқат қилдим. Бу ҳадроқат ўзининг дастлабки натижаларини кўрсатди.

Бу йилда мен қорақалпоқ халқининг талантли санъаткорлари А. Халимов, Ж. Шомуротов, А. Султоновлар билан ҳамкорлик қилдим. Бу ҳамкорлик натижасида «Ешлар» хорини ёздим. Бу хор ва қорақалпоқ темалари асосида яратган рапсодиям декада «концерт про-

граммасига киритилган.

Пойтахтимиз томошабинлари қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадаси кунларида И. Оймиრაев ва Т. Оллоназаровнинг «Равшан» музикали драматизини кўрадилар. Бу асарнинг музикасини ёш, талантли қорақалпоқ композитори А. Султонов билан биргаликда яратди.

Қорақалпоғистонда бўлган вақтида яратган ёқордаги асарларнинг номини санаб ўтганимнинг сабаби бор. Тўғри, ҳар бир меҳнат натижаси муваффақиятли эканлиги са, киши ўзининг бу меҳнатидан хурсанд бўлади.

Декада кунларида қорақалпоқ халқининг қисса вақт ичида музика маданиятида эришган ютуқлари ҳам қайт қилиниши тўғриси гап. Лекин бу соҳадаги ўз масъуллари-римизни айтиш ва дўстларимизга музикани ривожлантириш йўллари-ни кўрсатиб бериш — бизнинг асосий бурчимиздир. Қардошлиқнинг, оға-ийликнинг илҳомбахш кучи ҳам шунда.

Ф. НАЗАРОВ,
композитор.

Янги ижодий муваффақиятлар сари

Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг домий ғамхўрликлари тўғрйли улут мамлакатимиздаги бошқа қардош халқлар каби қорақалпоқ халқининг шакли миллий, маъмури социалистик маданияти тобора гуллаб-яшнамоқда. Совет ҳокимияти йилларида халқимиз орасидан моҳир санъаткорлар, талантли ёзувчилар етишиб чиқди. Қорақалпоғистонда алдари бўлмаган театр санъати, адабнинг янги жанри — проза бунёдга келди.

Декада кунларида ўзбекистон пойтахти меҳнаткашлари қорақалпоқ халқининг музика ва рақс ижодийети билан, ҳаваскорлик тўғрисидаги янги репертуарларини, расмолар ва композицияларининг янги асарлари билан танишдилар.

Декадада қорақалпоқ ёзувчиларидан катта бир гуруҳаси қатнашди. Булар орасида республикамизда ўз қўшиқлари ва достонлари билан долг чиқарган бахшлардан саксон шайр Қурбонбой Тожибоев ҳам бор. Шунингдек, прозалар, драматургия, шонрлар ўзларининг янги асарларини декадада олиб келдилар. Тошкент жамоатчилиги қорақалпоқ адабиётининг нодир асарлари билан, унинг тарихи ва ривожланиши билан танишини имкониятига эга бўладилар.

Умумида Ҳива хонлиги, маҳаллий феодаллар ва рус чориям томонидан эришган қорақалпоқ халқни қаншоқ ва саводсиз эди. Улут Октябрь социалистик революциясига қадар Қорақалпоғистон экономикаси ва маданияти энг қолоқ соҳа бўлиб, қорақалпоқ халқи ўз ёзувига эга эмас эди.

Совет ҳокимияти қорақалпоқ халқига ўз республикасини тузиш, Коммунистик партия барпо қилиш ҳамда ўз ёзувига эга бўлиш имкония-

С. НУРИМБЕТОВ.

НУҚУСГА

Утмишда ташландин, қароқ чўл эдинг,
Хароба эр эдинг, қаншоқ эл эдинг,
Рўшнолик кўрмаган гамгин дил эдинг,
Букун пойтахт бўлиб, ном олдинг шаҳар.
Партия меҳридан баҳраманд бўлидинг,
Гулларга, нурларга беланиб нўлидинг,
Кўнундан-кун етилиб хўсига тўлидинг,
Илд тиклаб кўнларга юксалган қадар.
Халқимиз меҳнати, илми тўғрйли,
Кўнчўнги кўнундан-кун бўлади чиройлик,
Мақтавга арзийди кўнун Хўжайли,
Амунинг бўйида яншаган шаҳар,
Кўнметган томонинг яншаган гулбоғ,
Кечалар боғларда порлаган қароғ,
Кўнндаги юлдашлар каби бесаноғ,
Москва, Тошкентдан нур олган шаҳар.
Кўннингизда заўқ билан отар ҳар оғ тонг,
Фабрика, заводлар учур турар бонг,
Халол меҳнат билан тароватинг донг,
Санъати ўсиб юксалган шаҳар.

П. МУМИН таржимаси.

Амет ШОМУРТОВ.

ОНАМГА

Онамон, сен учун бўлсин хўрматин,
Сен туғдинг, туғилиб келдим олмига.
Оланим кўрдим-у, нурни кўрмадим,
У маҳал нур бонмас эди одамга.
Зимистон қоронғу эди у палла,
Кўйналиб яшардим нонга зор кўйи.
Эмизиб, мунг билан айтирдинг олла,
Бошимда ёш тўкиб кечалар бўли,
Мен ўсиб беш йшга босаран, у йил
Октябрь офтоби чида олмига.
Бахт билан, эри билан жўшди ҳар бир дил,
Нур беги нурга зор ўтган одамга.
Миллионлар қатори бўлиб бахтиёр,
Улғайдим бахт билан воғга етдим.
Сен туңдан ўғилда сенинг меҳринг бор,
Оналки меҳрининг дилга жо етдим.
Онамон, сен учун бўлсин хўрматин,
Сен нонда бўлмайсан ёлманан бирдан.
Эл ҳақиниң, ута ҳақиниң четда турмадим,
Сўз бурчинг ўташга олтамдин мен ҳам.

ШУНҚОР таржимаси.

Декадага бағишланган виставка

Навойи номли халқ кутубхонасига қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадасига бағишланган виставка ташкил қилинди. Виставкани кўрган киши қорақалпоқ адабиёти ҳақида катта таассуротга эга бўлади.

Виставкада дастлаб классик адабиёт намоянаси Бердахнинг танланган асарлари ва шонр ҳақидаги монография, танқидий-библиографик мақолалар, «Қирқ қиз» номли халқ эпосининг русча ва ўзбекча нашрдари кўзга ташланди. Виставкада халқ эпосининг Москвадаги бадий адабиётлар нашриётида босилган нусхаси ҳам қўйилган.

Республиканинг шонрлари ва ёзувчиларининг Нуқусда қорақалпоқ тилида босилган бадий асарларига виставкада кенг ўрин берилган. Уларнинг соми 50 дан ортиқдир. Бу асарлар орасида Жўмабой Ташеновнинг «Жанговар дўстлари» повестини, Пулмаира Оймираевнинг «Ойдин йўлда» номли шеърлари тўплами, Н. Жапақов, Х. Сейтов, Х. Тожмуратовнинг поэмалари, шунингдек Хўжалиев Сейтов, Бойниёз Қаниязаров, Қарим Дусанов, Амет Шомуротов, Т. Шомуротов, Нажим Докораев, Давлат Қосимов ва бошқа ёзувчиларнинг асарлари бор.

Ўзбекистон АССР Давлат нашриёти декадага атаб қорақалпоқ ёзувчиларининг асарларини рус ва ўзбек тилларида нашр этди. Виставкада ана шу китобларни ҳам учратасиз. Қорақалпоқ қаламкашларининг «Дружба народов» альманахи, «Звезда», «Огонёк» журналларида босилган асарлари, «Искусство» давлат нашриёти босиб чиқарган Х. Турмутовнинг «Бахти қиз» пьесаси, Ленинграддаги «Советский писатель» нашриёти босиб чиқарган «Совет Қорақалпоғистони шонрлари» номли тўплам ҳам виставкага қўйилган.

Қорақалпоқ адабиёти ва санъати бағишланган газета ва журнал материаллари, айрим монография асарлар, театр санъатига бағишланган фотосуратлар ҳам диққатга сазовордир.

Китобхоналар виставкани эфр қилиш билан томоша қилмоқдалар.

Т. НАХИМДИНОВ.

Санъатда янглик учун

Эртага Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг пойтахти Тошкентда қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадаси очилди. Бу воқиа фақат адабиётчилар, санъаткорлар, расмоларинингиз кувонтириб қолмай, балки бутун қорақалпоқ халқини ҳам кувонтиради. Чунки декадада халқимизнинг санъати, адабиёти, маданияти намойиш қилинади.

Кейинги йилларда қорақалпоқ санъатининг кўнундан-кунга ривожланиб бораётганидан, унинг тематик доираси, жанри кенгайтилганлигидан далолат беради.

Кейинги йилларда қорақалпоқ санъатининг кўнундан-кунга ривожланиб бораётганидан, унинг тематик доираси, жанри кенгайтилганлигидан далолат беради.

Бу катта, қувончли воқиага республикамиз адабиётчилари, санъаткорлари билан бирга, расмоларинингиз ҳам пухта тайёргарлик билан томошабинларини ўз ижодлари билан таништириш учун кўпгина асарларини виставкага олиб келдилар.

Ўзбекистон АССР санъат музейида очилган виставкага Ф. Маданиятининг «Баҳоладилар», «Тарихий ёдгорлик — Султонбобо», «Кўш боғиши», «Ороғ денгиз», «Амударё» ва бошқа асарлари қўйилди. Расмоларининг «Баҳоладилар» ва «Амударё» сериясидаги асарлари мазмундорлиги, фикрининг рағбатланган бўёқлар орқали маҳорат билан нозик ифода қилиниши диққатни жалб этади.

Расмолар Б. Д. Камениевнинг «Денгиз сўймоғи» ва Ф. Маданиятининг биргаликда ишлаган «Муз остидаги балқит туши» каби асарларида халқ ҳақиқатини, табиат манзарасини ҳаққоний аке эттирилган. Шунингдек, Г. С. Лавковнинг «Амударё бўйлари», ҳаваскор расмолар Тарабуҳанининг «Чул» картиналари, Ю. В. Савицкийнинг ва А. Утеповларнинг асарлари, А. Р. Бироконинг портрет жанрида яратган «Қорақал-

Станиславский номли театр спектакллари

Қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадасининг ўтказилиши Қорақалпоқ халқининг ҳаётида катта маданий воқиадир. Декада қорақалпоқ маданияти, шу жумладан қорақалпоқ совет театри муваффақиятларини намойиш қилиб кўрсатади.

Станиславский номли қорақалпоқ давлат театрининг ижодий йўли унча узоқ бўлмаसा ҳам, у қисқа вақт ичида катта муваффақиятларини қўлга киритди. Қорақалпоқ театри асосан рус классик ва совет театри таърибисидан ўрганиб ва юксала бори.

1927 йилда ташкил этилган «Тонг нури» гуруҳаси кейинчалик барпо этилган Станиславский номли қорақалпоқ давлат театрига асос бўлди.

Қорақалпоқ театри социалистик реализм методлари билан қуролланиб, А. Островскийнинг «Камбағаллик айб эмас», М. Горькийнинг «Васса Железнова» каби асарларини сахналаштирди. Бу асарларнинг қорақалпоқ театри сахнасида қўйилиши қорақалпоқ адабиёти, шу жумладан драматургиясининг ривожланишига ўзининг баракати тасвирини ўтказди. Театр сахнасида отиқил совет драматурглари В. Шинниковий, К. Симонов, Б. Лавренков, Л. Леоновларнинг асарлари қўйилди.

Декада кунларида Тошкент томошабинларига А. Островскийнинг «Камбағаллик айб эмас», қорақалпоқ драматурглари С. Хўжалиевнинг «Семмаганга сўйкам», А. Бегимов ва Т. Оллоназаровнинг «Ошиқ Гариб», П. Оймираев ва Т. Оллоназаровнинг «Равшан» спектакллари кўрсатилади.

Қорақалпоқ адабиёти ва санъати декадаси қорақалпоқ совет театрининг ананда ривожланишига катта ёрдам беради.

В. МАХНАМОВ.